

Sygn. akt IV U 254/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2021 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Tomasz Koronowski

Protokolant: stażysta Anna Pikulska

po rozpoznaniu w dniu 11 stycznia 2021 r. w Elblągu na rozprawie

sprawy z odwołania K. Z.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

z dnia 24 grudnia 2019 r., znak (...)

o wyrównanie emerytury

I. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznaje wnioskodawczyni K. Z. prawo do przeliczenia emerytury z uwzględnieniem dodatkowo okresu nieskładkowego od dnia 24 marca 1995 r. do dnia 31 lipca 1997 r. za okres od dnia 1 listopada 2014 r. do dnia 31 października 2017 r.;

II. oddala odwołanie w pozostałej części;

III. stwierdza odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sygn. akt IV U 254/20

UZASADNIENIE

Ubezpieczona K. Z. wniosła odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 24 grudnia 2019r., znak (...), którą odmówiono prawa do wyrównania emerytury wcześniejszej za okres 2002r. do października 2017r., przeliczonej z uwzględnieniem dodatkowego okresu nieskładkowego, wynikającego z przedłużonego urlopu wychowawczego i związanego z tym pobierania zasiłków, w pielęgnacyjnego. W uzasadnieniu odwołania, piśmie uzupełniającym stanowisko i na rozprawie skarżąca wskazała na swoje przekonanie, że skoro ona dysponowała dokumentami dotyczącymi wypłaty zasiłku, to powinien nimi dysponować także organ rentowy, co można było sprawdzić w Wydziale Zasiłków. Ponadto gdy ubiegała się o wcześniejszą emeryturę w 1999r., przedmiotowy okres został uwzględniony jako nieskładkowy. Wprawdzie świadczenia wówczas nie otrzymała, ale tylko z uwagi na ograniczenie możliwości zaliczenia okresów nieskładkowych do 1/3 okresów składkowych. Mogła jednak wobec tego oczekiwać, że i w kolejnych postępowaniach okres ten będzie uwzględniony, czego nie kontrolowała.

W odpowiedzi na odwołanie, piśmie uzupełniającym stanowisko i na rozprawie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania. Pozwany, powołując art. 116 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie Dz.U. z 2020r., poz. 53 ze zmianami; dalej: ustawa emerytalna), wywodził, że ubezpieczona dopiero wraz z odwołaniem od decyzji z dnia 2 listopada 2017r. wskazała, że pobierała dłuższy zasiłek wychowawczy oraz przedłożyła nowe dokumenty, które po przeprowadzonym postępowaniu wyjaśniającym

dały podstawę do przeliczenia kapitału początkowego oraz emerytury- wcześniejszej i kapitałowej. Wcześniej ubezpieczona składała jedynie oświadczenie w pierwszym wniosku o emeryturę, które nie zostało poparte dowodami. Skarżąca dopiero w odwołaniu z dnia 29 listopada 2017r. wskazała, że zasiłek wychowawczy był jej wypłacany przez ZUS. Organ rentowy, wydając decyzję z dnia 3 stycznia 2003r. o przyznaniu wnioskodawczyni emerytury wcześniejszej, nie był w posiadaniu dokumentów – decyzji o przyznaniu zasiłku wychowawczego i pielęgnacyjnego na niepełnosprawne dziecko. Decyzje te były wydane przez Zakład w latach 1995-1996 i jako że decyzje te dotyczyły świadczeń krótkoterminowych, nie podlegały archiwizacji. Ponadto nawet jeśli decyzje te zostałyby zarchiwizowane i były formalnie w posiadaniu ZUS, to bez wskazania i powołania się na okoliczności wynikające z tych decyzji organ rentowy nie mógł uwzględnić dodatkowych okresów ubezpieczenia. Trudno bowiem zakładać, że organ rentowy z urzędu niejako ma zajmować się poszukiwaniem dowodów potwierdzających hipotetyczne okresy ubezpieczenia wnioskodawcy, który we wniosku o to świadczenie nie wskazuje nawet tych okresów. Dodatkowo organ rentowy wskazał, że nie jest zasadne żądanie wypłaty wyrównania emerytury w sytuacji, gdy wnioskodawczyni nie spełniała warunków do jej przyznania w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę wcześniejszą. Jest tak, albowiem warunkiem nabycia emerytury na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, jest niemożność podjęcia pracy albo konieczność jej zaprzestania ze względu na stan zdrowia dziecka i konieczność sprawowania nad nim stałej opieki. W orzecznictwie ukształtowany został pogląd, że sprawowanie stałej opieki oznacza wykonywanie tej opieki w sposób ciągle, codziennie i bez przerwy, co wyklucza możliwość równoczesnego świadczenia pracy na podstawie stosunku pracy. Skoro przesłanką uprawniającą do świadczenia jest niemożność kontynuowania zatrudnienia z powodu konieczności opieki nad dzieckiem, to nie może nabyć tego prawa osoba, która tej opieki nie sprawuje. Wnioskodawczyni zostało natomiast przyznane prawo do emerytury wcześniejszej od 1 października 2002r., mimo iż w tym okresie pozostawała w zatrudnieniu, które było kontynuowane do 14 listopada 2013r.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Decyzją z dnia 15 stycznia 1999r. organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do emerytury wcześniejszej z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki. Jak wynika z uzasadnienia decyzji, powodem odmowy prawa do świadczenia był fakt braku wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Zgodnie z decyzją Zakład przyjął, że wnioskodawczyni wykazała 18 lat, 4 miesiące i 23 dni zamiast wymaganych 20 lat, w tym okresy nieskładkowe zostały uwzględnione w wymiarze 4 lata, 7 miesięcy i 6 dni, tj. 1/3 udowodnionych okresów składkowych. Wszystkie uznane wówczas za wykazane okresy nieskładkowe wynosiły 7 lat 3 m-ce i 29 dni i obejmowały m.in. sporny w rozpatrywanej sprawie okres od dnia 24 marca 1995r. do dnia 31 lipca 1997r. W kwestionariuszu dotyczącym okresów składkowych i nieskładkowych wnioskodawczyni wskazała, że przebywała na urlopie wychowawczym do 26 lipca 1997r., a od 1 sierpnia 1997r. sprawuje opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem i z tego tytułu podlega ubezpieczeniu społecznemu. W tym okresie 3 razy podejmowała zatrudnienie w Gminnym (...), (...) i (...) w G., tj. od 1 lutego 1993r. do 30 czerwca 1993r., od 1 września 1993r. do 31 grudnia 1993r. i od 1 września 1994r. do 28 lutego 1995r. Z kolei w świadectwie pracy z dnia 30 kwietnia 1992r. wskazano, że wnioskodawczyni przebywała na urlopie wychowawczym od 2 sierpnia 1988r. do 1 sierpnia 1994r., a w zaświadczeniu z dnia 17 grudnia 1998r. Agencja (...)wskazała, że ubezpieczona pobierała zasiłek wychowawczy od czerwca 1994r. do stycznia 1995r.

(kwestionariusz dotyczący okresów składkowych i nieskładkowych, świadectwa pracy, notatka w sprawie przebiegu zatrudnienia i decyzja w pliku emerytalnym z grudnia 1998r.)

Kolejny wniosek o emeryturę wcześniejszą z tytułu opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem został zgłoszony w dniu 23 października 2002r. W kwestionariuszu dotyczącym okresów składkowych i nieskładkowych wnioskodawczyni wskazała, że od 1 marca 1999r. do nadal pozostaje w zatrudnieniu. W kwestionariuszu dotyczącym okresów składkowych i nieskładkowych ubezpieczona przywołała dokumenty złożone przy wniosku z grudnia 1998r., a ponadto dołączyła do wniosku świadectwo pracy wstawione w dniu 18 października 2002r. na okres zatrudnienia od 1 września 1972r. do 20 czerwca 1974r. przez Zakład (...) w E.. Jak wynika z wyjaśnienia osoby wystawiającej dokument, świadectwo to zostało wystawione na podstawie świadectwa wystawionego w dniu 15 października 1974r. Decyzją z dnia 3 stycznia 2003r. organ rentowy przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury wcześniejszej od 1 października

2002r. tj. od miesiąca zgłoszenia wniosku, oraz zawiesił jej wypłatę z powodu kontynuowania zatrudnienia. Do stażu ubezpieczeniowego uwzględnionych zostało 19 lat i 5 m-cy okresów składkowych i 5 lat okresów nieskładkowych. Do okresów nieskładkowych uwzględnione zostały okresy urlopu wychowawczego udzielonego na 2 dzieci, tj. M. ur. (...) oraz B. ur. (...) – do ukończenia przez dziecko 4 roku życia tj. do (...). Decyzja o przyznaniu emerytury uprawomocniła się wobec jej niezaskarżenia.

(wniosek, świadectwo pracy, raport ustalenia uprawnień do świadczenia i decyzja o przyznaniu świadczenia w pliku emerytalnym z października 2002r.)

Zarówno do pierwszego wniosku o emeryturę wcześniejszą jak i do drugiego wniosku o emeryturę, wnioskodawczynie nie przedłożyła żadnych dowodów potwierdzających fakt pobierania zasiłku wychowawczego na syna B. w latach 1995-1997. Wnioskodawczynie nie wskazywała też we wniosku, że jest jej wypłacany zasiłek pielęgnacyjny na niepełnosprawne dziecko, który jest wypłacany przez ZUS. Wnioskodawczynie wskazywała natomiast na opiekę nad dzieckiem specjalnej troski od 1 sierpnia 1997r. Przed wydaniem decyzji o przyznaniu wcześniejszej emerytury pozwany ustalał drogą wewnętrzną m.in. okresy pobierania przez ubezpieczoną zasiłków chorobowych. Przed wydaniem decyzji organ rentowy dysponował złożonymi przez skarżącą w dniu 6 listopada 2002r. orzeczeniem z dnia 27 maja 2002r. o zaliczeniu B. Z. do osób niepełnosprawnych od urodzenia, tj. od 23 września 1991r., jak również zaświadczeniem lekarskim z dnia 6 listopada 2002r. o konieczności sprawowania przez skarżącą stałej opieki nad tym dzieckiem.

(bezsporne, ponadto przywołane dokumenty w pliku emerytalnym z października 2002r.)

Decyzją z dnia 7 maja 2012r. został ustalony wnioskodawczynie kapitał początkowy. Do jego wysokości uwzględnionych zostało 15 lat, 8 miesięcy i 7 dni składkowych oraz 5 lat i 20 dni okresów nieskładkowych. Decyzja o ustaleniu kapitału początkowego nie została

zaskarżona. W dołączonym do wniosku o ustalenie kapitału początkowego, ubezpieczona powołała się na dokumenty składane wcześniej.

(bezsporne, ponadto wykaz wprowadzonych okresów i decyzja w pliku KP)

W dniu 2 października 2017r. skarżąca zgłosiła wniosek o emeryturę z powszechnego wieku emerytalnego, a w piśmie z dnia 5 października 2017r. zwróciła się z wnioskiem o wyjaśnienie uwzględnionego okresu nieskładkowego, ponownie oświadczając, że na urlopie wychowawczym przebywała do 26 lipca 1997r. Do wniosku nie zostały dołączone żadne dodatkowe dowody.

Decyzją z dnia 2 listopada 2017r. została przyznana wnioskodawczynie emerytura od dnia 1 października 2017r. W informacji dotyczącej okresów składkowych i nieskładkowych, dołączonej do wniosku o tę emeryturę, ubezpieczona powołała się na dokumenty składane wcześniej. Decyzja ta została przez wnioskodawczynię zaskarżona do Sądu Okręgowego w Elblągu. Z uwagi na fakt, że do odwołania skarżąca przedłożyła dodatkowe dokumenty, organ rentowy wszczął postępowanie i zwrócił się do Krajowego Ośrodka (...) w O. o wyjaśnienie w sprawie okresów przebywania ubezpieczonej na urlopie macierzyńskim, a następnie na urlopie wychowawczym. Dodatkowo w odwołaniu skarżąca podnosiła, że zasiłek wychowawczy był jej wypłacany przez ZUS. Decyzją z dnia 16 marca 2018r. organ rentowy przeliczył wnioskodawczynie kapitał początkowy, uwzględniając do jego wysokości dodatkowy okres opieki nad dzieckiem w łącznym wymiarze 7 lat, 4 miesięcy i 27 dni, tj. dodatkowo został uwzględniony okres od 24 marca 1995r. do 31 lipca 1997r. Z kolei decyzjami z dnia 19 marca 2018r. organ rentowy przeliczył wnioskodawczynie nie tylko emeryturę kapitałową, przyznaną od 1 października 2017r. (z uwzględnieniem ponownie obliczonego kapitału początkowego), ale i emeryturę wcześniejszą, pobieraną od 2002r., z uwzględnieniem dodatkowo okresu nieskładkowego od dnia 24 marca 1995r. do dnia 31 lipca 1997r. (decyzja znak (...)). Emeryturę wcześniejszą przeliczono od dnia 1 listopada 2017r., tj. od miesiąca złożenia odwołania od decyzji z dnia 2 listopada 2017r. Należy dodać, że w punkcie II. postanowienia z dnia 27 marca 2018r. w sprawie IV U 6/18, prowadzonym wskutek tego odwołania, Sąd Okręgowy w Elblągu wniosek ubezpieczonej o przeliczenie świadczenia pobieranego od 2002r., zawarty w odwołaniu z dnia 29 listopada 2017r., przekazał do rozpoznania organowi rentowemu. Pierwotnie pozwany

nie wydał w związku z tym decyzji, ograniczając się do poinformowania ubezpieczonej w piśmie z dnia 24 kwietnia 2018r., że jej roszczenie zostało zaspokojone w całości z uwagi na przeliczenie obu emerytur. W dniu 22 listopada 2019r. ubezpieczona ponowiła wniosek o przeliczenie emerytury i wyrównanie pobieranego świadczenia od 2002r. do 2017r. wraz z odsetkami, co skutkowało wydaniem decyzji zaskarżonej w niniejszym postępowaniu.

(bezsporne. ponadto dokumenty w pliku emerytalnym z października 2017r. i w aktach sprawy IV U 6/18)

Sąd zważył, co następuje:

W ocenie Sądu odwołanie było co do zasady usprawiedliwione, co jednak mogło skutkować jego uwzględnieniem przez nakazanie przeliczenia świadczenia tylko za okres trzech lat poprzedzających złożenie wniosku.

Stan faktyczny sprawy nie budził sporu – wynikał on jednoznacznie ze zgromadzonych w sprawie dokumentów, których rzetelności strony nie podważały.

Z art. 133 ust. 1 ustawy emerytalnej wynika, że w razie ponownego ustalenia przez organ rentowy prawa do świadczeń lub ich wysokości, przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do tych świadczeń lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż:

- 1) od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy lub wydano decyzję z urzędu, z zastrzeżeniem art. 107a ust. 3;
- 2) za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, o którym mowa w pkt 1, jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego lub odwoławczego.

W ocenie Sądu przy wydawaniu decyzji z dnia 3 stycznia 2003r. o przyznaniu emerytury wcześniejszej doszło do błędu organu rentowego w rozumieniu art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, który był powielany przez pozwanego w kolejnych decyzjach, aż do złożenia przez ubezpieczoną w dniu 29 listopada 2017r. odwołania od decyzji z dnia 2 listopada 2017r., w którym wniosła ona m.in. o wyrównanie wcześniejszej emerytury za okres od 2002r. Należy przy tym zaznaczyć, że ostatecznie żądanie to pozwany rozpoznał merytorycznie co do okresu sprzed listopada 2017r. dopiero decyzją zaskarżoną w niniejszej sprawie.

Pojęcie błędu w prawie ubezpieczeń społecznych jest swoiste i szerokie, tzn. oznacza każdą obiektywną wadliwość decyzji, niezależnie od tego, czy jest ona skutkiem zaniedbania, pomyłki, celowego działania samego organu rentowego, czy też niewłaściwych działań pracodawców albo wadliwej techniki legislacyjnej, czyli skutkiem niejednoznaczności norm prawnych. Tę koncepcję obiektywnej błędności decyzji zaprezentowano w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1995r., II UZP 28/94 (OSNAPiUS 1995, nr 19, poz. 242), która jest rezultatem przyjęcia założenia, że u podstaw błędu organu rentowego może leżeć zarówno wina pracodawcy, jak i błąd ustawodawcy. W związku z tym odpowiedzialność za wadliwość decyzji w sprawie świadczeń przerzuca się w całości na organy rentowe. Błędem organu rentowego jest więc w szczególności także błędna wykładnia obowiązujących przepisów (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 listopada 1997r., III ZP 40/97 OSNAPiUS 1998, nr 14, poz. 429). Stopień złożoności problemu prawnego, którego nieprawidłowe rozwiązanie doprowadziło do wydania wadliwej decyzji nie ma znaczenia dla przyjęcia, że błąd obiektywnie obciąża organ rentowy, art. 133 pkt 2 ustawy emerytalnej abstrahuje bowiem od pojęcia winy i jej stopnia. Trzeba też zauważyć, że omawiany przepis nie wyłącza możliwości żądania świadczeń wstecz w sytuacji, gdy do błędu organu rentowego doszło w decyzji, która nie została zaskarżona.

Odnośnie decyzji o przyznaniu wcześniejszej emerytury zasadnie skarżąca wywodzi, że wadliwie pozwany nie uwzględnił w niej części okresu nieskładkowego z tytułu sprawowania opieki nad dzieckiem, na które pobierany był przez nią zasiłek pielęgnacyjny, tj. okresu od dnia 24 marca 1995r. do dnia 31 lipca 1997r. (art. 7 pkt 5 lit b ustawy emerytalnej). Wprawdzie skarżąca nie przedłożyła wcześniej, tj. przed złożeniem odwołania od decyzji z dnia 2 listopada 2017r., dokumentów jednoznacznie potwierdzających okoliczność pobierania zasiłku pielęgnacyjnego, tym niemniej po pierwsze fakt uwzględnienia omawianego okresu nieskładkowego w oparciu o dokumenty zgromadzone

wskutek pierwszego wniosku o wcześniejszą emeryturę (z grudnia 1998r.) przy jednoczesnym powoływaniu w każdym kolejnym wniosku ubezpieczonej tychże dokumentów i po drugie fakt złożenia przez wnioskodawczynię przed wydaniem decyzji z dnia 3 stycznia 2003r. orzeczenia o zaliczeniu jej syna do osób niepełnosprawnych z zaświadczeniem lekarskim o konieczności sprawowania stałej opieki, powinny – w razie wątpliwości organu rentowego co do zasadności zaliczenia przedmiotowego okresu – skutkować pozyskaniem przez organ rentowy niezbędnej wiedzy i dokumentów – czy to drogą wewnętrzną, czy też przez wezwanie ubezpieczonej do sprecyzowania wniosku i wykazania go odpowiednimi dowodami. Pozwany czynności tych zaniechał, chociaż nie było żadnych przeszkód do ich podjęcia, za czym przemawia choćby to, że przed wydaniem decyzji z dnia 3 stycznia 2003r. organ rentowy czynił własne ustalenia w zakresie pobierania przez wnioskodawczynię zasiłku chorobowego.

Tym samym żądanie ubezpieczonej wyrównania emerytury wcześniejszej także za okres sprzed listopada 2017r., tj. za okres wcześniejszy niż objęty decyzją z dnia 19 marca 2018r., znak (...), znajduje oparcie w przywołanym art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej. Wyrównanie to nie może jednak wykraczać poza wskazany w tym przepisie termin trzech lat wstecz. Należy dodać, że uwzględnieniu odwołania nie sprzeciwiała się okoliczność, iż – zdaniem pozwanego – ubezpieczonej w ogóle nie przysługiwało prawo do wcześniejszej emerytury z uwagi na świadczenie pracy, co wykluczało sprawowanie stałej opieki. Wynika to stąd, że decyzja z dnia 3 stycznia 2003r. o przyznaniu omawianej emerytury nie została uchylona, a więc – jako decyzja prawomocna – wiąże zarówno organ rentowy, jak i Sąd.

Powyższe skutkowało zmianą zaskarżonej decyzji przez przyznanie wnioskodawczyni prawa do przeliczenia emerytury wcześniejszej z uwzględnieniem dodatkowo okresu nieskładkowego od dnia 24 marca 1995r. do dnia 31 lipca 1997r., tj. okresu dodatkowo uwzględnionego w decyzji z dnia 19 marca 2018r., znak (...), także za okres od dnia 1 listopada 2014r. do dnia 31 października 2017r. W pozostałym zakresie odwołanie podlegało oddaleniu wobec braku oparcia w art. 133 pkt 2 ustawy emerytalnej. Podstawą procesową rozstrzygnięcia był art. 477¹⁴ § 1 i 2 kpc (pkt I. i II. wyroku).

Z uwagi na to, że zaskarżona decyzja odmowna została wydana pomimo dysponowania przez organ rentowy dokumentami wystarczającymi do uwzględnienia żądania za okres 3 lat sprzed wniosku, Sąd stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, do czego podstawę stanowił art. 118 ust. 1a i 4 ustawy emerytalnej (pkt III. wyroku).